
Václav IV. (1. část)

Matouš Vanča

Když se počítal patnáctý rok panování Karla IV. (a šestý rok jeho císařství), zdál se být tento mocný vladař na vrcholu své moci. Jedna kromobyčejně důležitá věc mu však chyběla: dědic trůnu. Ze svazku s Blankou z Valois měl pouze dcery, druhá manželka Anna Falcká mu ovšem počátkem roku 1350 povila syna, který jako budoucí český král obdržel jméno zemského patrona, tedy Václav. Karel tak následoval svého otce Jana, který také svého prvorozeného syna pojmenoval po přemyslovském světci – nové jméno Karel přijal až ve Francii po svém strýci, francouzském králi Karlovi IV. Karel sice začal svému malému následníkovi plánovat velkolepou budoucnost, ten však ještě před druhými narozeninami zemřel a Anna Falcká jej zhruba po roce následovala.

Stárnoucí Karel, kterému táhlo na čtyřicítku, pomalu ztrácel naději a nástupnictví hleděl zabezpečit alespoň svému bratrovi, moravskému markraběti Janu Jindřichovi. Ten navíc s plozením synů problémy neměl, v té době již disponoval třemi mužskými potomky, což císaři ve vztahu k mladšímu bratrovi jistě na sebevědomí nepřidávalo. Sám Karel však své snažení nevzdával a za třetí manželku pojal Annu Svidnickou, původně vyhlédnutou pro zemřelého Václava. Královna, téměř o čtvrtstoletí mladší než její císařský choť, otěhotněla až po několika letech od sňatku, i tentokrát se ovšem narodila dcera. Teprve 26. února 1361 (v Karlových 44 letech) se Anně v Norimberku narodil toužebně očekávaný syn – a opět obdržel jméno Václav. Císařská radost neznala mezí: „*Máme prince! Vznesený den jeho zrození byl pro nás přeslavným,*“ hlásalo světu Karlovo poselství. „*Plesejte již všichni naši poddaní a celý národe slav všeobecné radovánky... Celé Čechy jásejte nad velkým štěstím, které vás potkalo! Konečně máme prince!*“

Budoucí Václav IV. měl od nejútlejšího věku život přísně naplánovaný. Jeho císařský otec viděl ve svém synovi nejen dědice vlastních zemí, ale též nástupce na trůnu Svaté říše římské a hlavu významné evropské dynastie. Proto začal okamžitě plánovat co nejvýhodnější sňatek a malého Václava také brzy začal zapojovat do státnických povinností. Nečekal ani, až začne mluvit nebo chodit – již několik měsíců po narození Václav vystupuje v dokumentech jako osoba uzavírající důležité smlouvy (s vlastní pečeti), což ani ve středověku nebylo úplně běžné. Jakmile to šlo, byl Václav nucen se státnických aktů účastnit i fyzicky – v pouhých dvou letech byl korunován českým králem. Došlo k tomu i přes jisté zdráhání arcibiskupa Arnošta z Pardubic, který (pravděpodobně stejně jako řada českých šlechticů) chápal korunovaci dvouletého dítěte jako znevážení tohoto významného aktu. Karel však při své urputné snaze pojistit Václavovi nástupnictví nepřipouštěl odpor.

Díky korunovaci také mohl privilegia a milosti pro českého krále směřovat Václavovi – do té doby je totiž musel udělovat sám sobě, což bylo poněkud problematické. Korunovační obřad musel být pro tyto účely jistě patřičně zkrácen a upraven, i tak však dítě nevydrželo a usedavě plakalo. O mnoho let později pak Václavovi odpůrci tvrdili, že batole dokonce při ceremonii velmi nevhodně znečistilo chrámový oltář.

Někdy se soudí, že to byla právě náročná výchova a nucená přítomnost na zdoluhavých jednáních a ceremoniích od dětských let, co ve Václavovi vzbudilo přímo odpor k vladařským povinnostem a způsobilo, že byl nakonec králem špatným či „líným“. Jinými slovy, Karel údajně svého syna miloval až příliš a zahrnul jej takovou pozorností a takovými úkoly, že chlapcova duše z toho vyšla jako nenávratně poškozená. Takové tvrzení je ovšem až příliš zjednodušené – dospívající Václav se na sklonku otčova života připravoval na převzetí moci vcelku odpovědně a když v 17 letech sám usedl na trůn (roku 1376 jej otec „protlačil“ kurfiřtským kolegiem, a zajistil tím pro něho i říšskou královskou hodnost), v první etapě samostatné vlády si počínal cílevědomě a energicky.

Hlavní problém byl v tom, že Karel odešel na věčnost v době, kdy bylo jeho zkušeností a schopností obzvláště třeba. Nejviditelnějším, avšak nikoli jediným příznakem přicházející evropské krize bylo papežské schizma (dva konkurující si papežové v Římě a v Avignonu), jež započalo krátce před Karlovým skolem v listopadu 1378. A nyní měl tento delikátní a zároveň monumentální problém řešit sedmnáctiletý mladík!

Na české, říšské i v evropské úrovni v zásadě platil stejný scénář – Václav se vždy snažil pokračovat v otcově politice, která ale ve změněných podmínkách již nemohla fungovat. Když pak narazil na neúspěchy a problémy přetrvávaly či se zhoršovaly, král se zatvrdil a v neúspěšné politice pokračoval, nebo naopak na řešení úplně rezignoval. Na hledání jiných receptů neměl zřejmě ani odvahu, ani schopnosti.

Konkrétně v říšské politice rostlo napětí mezi říšskými knížaty a stále emancipovanějšími říšskými městy, které přerůstalo v menší ozbrojené konflikty a hrozilo vyústit ve velký válečný střet. Místo aby Václav trpělivě a pracně urovnával jeden konflikt za druhým, neustále trval na uzavření generálního celoříšského míru – landfrýdu (tak jako se osvědčilo Karlovi), což mělo ale v této době jen mizivou naději na úspěch. Po zhruba deseti letech vlády tak nakonec král Říši téměř opustil a po roce 1389 (kdy sice říšský landfrýd vyhlášen byl, ale stejně nebyl dodržován) do říšských událostí téměř nezasahoval, vůbec do Říše nejezdil a s významnými říšskými knížaty komunikoval jen pramálo. A že by se vypravil za císařskou korunou do Říma, to vůbec nepřicházelo v úvahu.

Rozšiřující literatura:

Bobková, Lenka – Bartlová, Milena. *Velké dějiny země Koruny české IV.b. 1310–1402*. Praha/Litomyšl: Paseka, 2003.
Hlaváček, Ivan. Nevděčné nástupnictví Václava IV. In: Bobková, Lenka – Šmahel, František (eds.). *Lucemburkové. Česká koruna uprostřed Evropy*. Praha: NLN, 2012, s. 643–655.
Spěváček, Jiří. *Václav IV. 1361–1419. K předpokladům husitské revoluce*. Praha: Svoboda, 1986.